

ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ВА СПОРТ ИШЛАРИ
ВАЗИРЛИГИ

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ МИЛЛИЙ РАҚС ВА ХОРЕОГРАФИЯ ОЛИЙ
МАКТАБИ

“ САНЪАТШУНОСЛИК” КАФЕДРАСИ

“Жаҳон хореография тарихи” ФАНИДАН

Мустақил иш

Мавзу: XX аср рус балетини

Бажарди: Шукров. М.
Қабул қилди: Низамуддинова. М.

ТОШКЕНТ - 2017

Reja:

1. Rus baletining rivojlanishi.
2. Dyagilev truppasining jaxon miqiyosidagi axamiyati.
3. Mayya Plesetskaya ijodi.

XX asr Rus baleti

XX asr boshlarida balet truppalari Danya va Fransiyada ishlangan, lekin xoreografiya teatrlarining eng gullagan davri Rassiya bo'ladi. Tez orada balet Rassiya dan Yevropa, Amerika, Osiyo va butun jaxon bo'ylab tarqaladi. XX asrning o'rtalarida har bir xoreograf yoki truppaning badiiy raxbari o'z yo'nalishini targ'ib qila boshlaydi. Diaglevning rus baleti XX asr boshlarida Rassiya da ijtimoiy siljish bilan bog'liq bo'lib, Fo'kin Peterburg teatri va Aysedo'ra Dunkan bilan aynan o'sha gastro'l safarida tanishishga olib keladi.

Rassiya da 1904-1905 yillarda raqs tabiiy va tez o'zgarishlar bilan ajraladi. Pitipa ijodida ham Fo'kin Mariniskiy teatr artistlarining o'zgarishlarga bo'lgan intilishlari bilan birlashadi. Shuningdek Diaglev bilan bog'liq rassomlar guruxi (1872-1929) ga Benua Bakstlar kiradi. Marinskiy teatri va Maskva katta teatr raqslari chet ellarga chiqishgan bo'lsa ham lekin g'arbiy yevropa Rus spektakillari va uning go'zalligidan faqatgina 1909 yilga kelib butun ta'surotga ega bo'lgan. Diaglevning Parijdagi Rus mavsumi keyingi 20 yil davomida jaxon balet san'atiga tasiri katta bo'lib g'arbiy yevropada shimoliy va janubiy Amerikada chiqishgan. Rus baleti truppasining raqqosalari marinskiy va Maskva katta teatridan chiqqanlar- Anna Povlova, Tammara Karsavina, Vatslav Nejeniskiy, Adolf Bo'lm va boshqalar. Diaglev doirasidagi rassomlar dekaratsiya va kastyumlar yaratishar, libretto yozishar va bir vaqtning o'zida yangi musiqa bastalashar edi. Rus mavsumi dasturini birinchi bo'lib yaratilgan Peterburgdagi baleti Shepinniyana bo'ladi. Diaglev Shepiniyanani 1909 yilda Parijda Selfida nomi bilan o'zgartirdi. Fo'kin Jar ptitsa 1910, Rus xalq ertagi asosida Peterushka baletini yaratdi. 1911 yilda ikkala baletning musiqasini Strabenskiy yozgan. Fo'kin- Dafnis va Xlora 1912 Fobel musiqasi, 1912-yilda Fo'kin rus balet truppasini tark etadi va Deaglevning xoreografi bo'lib Nejeniskiy keladi. O'zining birinchi "Po'sle Poludene" 1912 yilda Dyubusiy musiqasiga yaratgan. Stranskiyning "Muqaddas baxor" 1913 bunda Nejeniskiy keskin sakrashlar oyoq harakatlari qo'shadi. Keyinchalik Diaglevda Leonit Myassen (1895-1979) va Nejeniskiyning singlisi Bronislova Nejeniskiy

(1891-1972) yillar ishladi. Myassing kubincha fantastik "Parod" (1917) baletini yaratdi.

Truppaning ijodi ikki davrga bo'linadi 1911-1917 va 1917-1979 yillar. Birinchi davrida Fo'kin ijodi; Raqqos Nejenskiy, Karsavina, Povlova, Rus kompozitorlari Rimiskiy ko'rsak, Lyudov, Barkilovlar bilan bog'liq.

Ikkinchi davr Myassing davri- Jo'rrj Balanseng, raqqoslardan Sergey Lefat, Alisiy Markova, Anto'n Do'lin. Rassomlar- Rikosso Boshen. Kompozitorlar- Stranivskiy va Prokofin 1917 yilda Diaglev taniqli Ernesto Chekettoni taklif qiladi. Kamdan – kam truppalar ketma- ket uch to'rt mavsum davomida omadni qo'lda ushlab turgan. Deaglev truppasi jaxon miqiyosida yigirma yil turgan, o'n yettinchi yildan so'ng yangi g'oya va nomlar kamayganligi sabab yevropada balet teatri inqirozga uchraydi. Aynan shu kezlarda ham Diaglevning jamosi jaxonga yuqori san'at namunasini namoiysh etdi va jaxon baletini yangi g'oyalar bilan boyitdi. Fo'kin davri 1909-1912. U mumtoz xoreografiyani jonlantirdi, yangi raqs shakillarini plastikasini yaratdi. Nejenskiyning 1912-1913yillar baletmeystrlik tajribasi paydo bo'ldi. Yangi turdagi balet yaratish imkoniga ega bo'lgan. Myasin 1915-1920 yillar u fo'kin tomonidan targ'ib qilingan mukammal harakatlarni rivojlantirgan, siniq va o'zini uslubini yaratdi. Nejenskaya 1922-1924 uning uslubi klasikaga yaqin bo'lib neoklasik o'zgacha bo'lgan. Jo'rrj Balanchen 1924-1929 u XX asr baletini asosiy shaklini tasdiqlab Eo'king ijodini g'oyasini Nejenskiyning g'oyasini rivojlantirgan. Bu balet ekspristyanistik – insonni ichki dunyosini yoritish, Yevropada xx asrning birinchi yarmida vujudga kelgan yo'nalish.

2009 yilning aprelida Parijda Rus mavsumining boshloviga bir yuzi uch yil bo'lganligi nishonlandi. Rus mavsumi Parij, London, Rimda namoish etilib porladi. Har bir mavsumda xoh ko'rgazma yoki konsert bo'lsa jaxon madaniyatiga yangi saxifa keltirdi.

XX asrning ikkinchi yarmida Maya Plesetskaya ijodi yorqin o'rin egallaydi. Maya Plesetskaya 1925 yili 20 noyabrda Maskvada tug'ulgan. 1943 yilda Maskva xoreografiya uchilishisini tamomlab, balshoy teatrga ishga kiradi. (Great, Reyintov) ustozlari ishlagan davrida, u o'zini yakka ko'rinishda namoish qilib tanilgan. U ajoyib tashqi ko'rinishi katta qadami yuqori yengil sakrashi tez aynalishi, gavdasining egiluvchanligi, ifodali qo'llari Plesetskayani boshqa balerinalardan artatib turgan. 1948-1995 yillar davomida Bolshoy tetrning prima balerinasini. 1985 yilda "Mexnat qahramoni", 1959 yilda "Xalq artisti", 1962 yilda Parij akademiyasining "Anna Pavlova" mukofoti sovrindori, 1964 yilda Lelin mukofoti sovrindori, Universitet do'ktori, Lamonosov nomidagi Universitet professori va shuningdek kinolarda ro'llar ijro etgan. Kompozitor Radio Shedrinning rafiqasi 1961 yilda Romeo va Juleto baletini ijro etgan. U balet matniga ko'ls o harakatini kirgizgan. Balerina o'zining uslubini yaratib raqs san'atida plastikani rivojlantirdi ballerina o'zining saxna hayotida tragediya aktrissalarining noyob iqtidorlarini namoish qilgan. U saxna sinovidan qo'rqmas edi. Balshoy teatr repertuarida Do'nkixo't baletida – Kitrik ro'lini, Oq qush ko'lida – Odetta va Adelya, Romeo va Julettoda – Juleta, Glazanovning –Raymondasida – Raymonda, Go'rbunyakda –Malika, Uyqudagi go'zalda- Abrora, Tosh gulda –Tog' bekasi Med, Sevgi afsonasida- Mohinbonu, Spartakda- Egina va Frigiya. 1967 yilda Anna Koreninani ijro etadi. 1980 yilda Pletseyskaya va Shedren ko'p vaqtini gastro'l safarida o'tkazgan. M. Pletseyskaya Rim opera va balet teatrini 1983-1984 yillarda badiy raxbari, so'ng Ispan milliy baleti, 1988-1990 yillarda Madrid, Rimda u Glozonovning mumtoz baleti Raymondani, 1984 yil qo'ygan. M.Plesetskaya 2015 yil 2 may sanasida Germaniyaning Myunxen shaxrida vafot etgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Н.Н. Вашкевич- “История хореографии всех веков и народов”
П.М.2009
2. Красовская В.М-“Русский балетный театр Начало XX в” 1972
3. В.Красовская –“История русского балета” Л 1978